

Остеологічна колекція мікромамалій в Національному природному парку «Подільські Товтри»

М. Дребет

Національний природний парк «Подільські Товтри» (Кам'янець-Подільський)

Osteological Collection of Small Mammals in the National Natural Park "Podilsky Tovtry". — Drebet, M. — Osteological collection small mammals of Podilia consists of over 5000 remnants of small mammals (skulls, teeth, bones). Collection formed from pellets owls and birds of prey. One of the main tasks of osteological collection is fixing the dynamics of diversity one of the richest in species composition of groups of mammal fauna of the region.

Природничі фонди Національного природного парку «Подільські Товтри» представлені відносно невеликою кількістю об'єктів зоологічного профілю. Складаються вони з числа фіксованих зоологічних колекцій, які зберігаються у вигляді загальних зоологічних зборів, опудал, вологих препаратів, остеологічних матеріалів, ентомологічних зборів. Дані колекції мають значну наукову та навчальну цінність і є унікальними, оскільки базуються здебільшого на регіональних зборах.

Експозиційна частина представлена колекцією опудал та вологих препаратів, що передана до НПП «Подільські Товтри» з обмінного фонду Державного природознавчого музею НАН України (м. Львів). Ця колекція є невеликою і нараховує всього 26 опудал птахів і ссавців та 10 вологих препаратів земноводних і плазунів. Окрім колекції опудал та вологих препаратів, у постійно діючій експозиції представлені об'єкти ентомологічної колекції, зокрема мухи-сирфіди, твердокрилі, бабки та метелики.

Із фондів зоологічних колекцій найцікавішими є персональна ентомологічна колекція «Мухи-сирфіди Волино-Поділля», яка була передана на зберігання в парк у 2014 р. А. В. Ліщук та «Остеологічна колекція дрібних ссавців Поділля», зібрана автором.

Остеологічна колекція мікромамалій Поділля складається із близько 5 тис. залишків дрібних ссавців (черепів, зубів, кісток) що належать до 25 видів: *Erinaceus roumanicus*, *Talpa europaea*, *Neomys fodiens*, *N. anomalus*, *Sorex araneus*, *Crocidura leucodon*, *C. suaveolens*, *Sciurus vulgaris*, *Glis glis*, *Muscardinus avellanarius*, *Apodemus agrarius*, *Micromys minutus*, *Sylvaemus sylvaticus*, *S. tauricus*, *S. uralensis*, *Mus musculus*, *Rattus norvegicus*, *Cricetus cricetus*, *Myodes glareolus*, *Arvicola amphibius*, *Terricola subterra-*

neus, *Microtus arvalis*, *M. levis* (очевидно, що частина зразків зберігається як «*M. arvalis*»), *M. agrestis*, *Alexandromys oeconomus*.

Колекція сформована одним з найощадливіших способів — з пелеток совоподібних та денних хижих птахів. Більшу частину колекції сформовано з пелеток сови вухатої (*Asio otus*), що зібрані в межах Кам'янецького Придністер'я у період 2000–2014 рр. Окрім того, у колекції представлені остеологічні залишки дрібних ссавців з пелеток інших видів сов: пугача (*Bubo bubo*), сови сірої (*Strix aluco*), сича хатнього (*Athene noctua*), сови бородаті (*Strix nebulosa*), сипухи (*Tyto alba*) та денних хижих птахів, зокрема канюка звичайного (*Buteo buteo*).

Остеологічні залишки дрібних ссавців є оброблені і підготовлені до тривалого зберігання, мають етикетки із зазначенням дати і місця збору, наукової назви зразка, прізвища збирача та тих, хто їх визначив. Колекція документується в комп'ютерних базах даних. Основна частина колекції сформована впродовж 2002–2007 рр. З того часу постійно поповнюється новими зразками. Із 2009 р. колекція продовжує поповнюватися за рахунок зборів у різних місцезнаходженнях із західної частини України.

У 2009 р. зібрано понад 1 тис. остеологічних залишків з гніздової підстилки пугача в долині верхньої течії річки Дністер. У 2010 р. отримано пелетки пугача з Національного природного парку «Дністровський каньйон» (зібрав і передав О. Вікирчак) та пелетки сови вухатої з регіонального ландшафтного парку «Мальованка», Шепетівський р-н, Хмельницька обл. (зібрав і передав Р. Рабчевський). У 2010–2012 рр. проаналізовано матеріал і доповнено колекцію мікромамалій із пелеток пугача, сови вухатої, сича хатнього та сипухи (*Tyto alba*) із Закарпаття (зібрано Л. Покрытюком). Починаючи з 2013 р., колекція поповнюється за рахунок зборів пелеток сови бородаті (*Strix nebulosa*), сови сірої, сови вухатої, сича хатнього з Рівненського природного заповідника (збори Р. Журавчака, М. Франчука, О. Добринського та автора).

Остеологічна колекція є важливим джерелом наукової інформації, використовується в навчальному процесі природничого факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, зокрема під час науково-виробничих практик за курсом дисципліни «Заповідна справа», при підготовці курсових та дипломних робіт тощо. На основі вивчення цієї колекції підготовлено дві наукові роботи слухачами Малої академії наук України.

Одним з основних завдань описаної остеологічної колекції є фіксація динаміки різноманіття однієї з найбагатших за видовим складом груп тєріофауни регіону. Остеологічні фонди є важливим матеріалом для ведення довготривалого екологічного моніторингу на території НПП «Подільські Товтри» та інших об'єктів природно-заповідного фонду України.